

Lleis

Llei 25/2022, del 30 de juny, d'economia circular (LEC)

Llei 25/2022, del 30 de juny, d'economia circular (LEC)

Atès que el Consell General en la seva sessió del dia 30 de juny del 2022 ha aprovat la següent:

Llei 25/2022, del 30 de juny, d'economia circular (LEC)

Exposició de motius

En les darreres dècades, la producció de béns s'ha multiplicat per dos i l'extracció de materials per tres. Aquest fet és responsable del 90% de les problemàtiques mediambientals: el canvi climàtic a causa de les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle, la pèrdua de biodiversitat deguda a l'extracció de recursos i la contaminació de l'aire i de l'aigua.

La circularitat és un aspecte essencial de la transformació, en un sentit més ampli, de l'economia cap a la neutralitat climàtica i la competitivitat a llarg termini. La circularitat pot produir quantiosos estalvis materials al llarg de les cadenes de valor i els processos de producció, generar valor afegit i desbloquejar oportunitats econòmiques. Alhora, té un impacte positiu sobre la conservació de la biodiversitat i la qualitat del medi ambient.

La multitud d'accions que es poden dur a terme per avançar cap a una economia circular i amb menys carboni és una eina indispensable per assolir un bon nombre dels Objectius de desenvolupament sostenible (ODS) de les Nacions Unides als quals Andorra s'ha adherit, principalment els que fan referència al canvi climàtic, a la biodiversitat i al consum sostenible. També ens ha de permetre assolir els objectius que Andorra s'ha fixat quant a la disminució d'emissions de gasos d'efecte d'hivernacle i avançar de manera decidida cap a la neutralitat de carboni a l'horitzó 2050 promovent un canvi en els nostres hàbits de consumir béns i serveis, de moure'ns i de menjar, entre altres.

Aquesta gran importància dels canvis d'hàbits en la població ha fet que per desenvolupar aquesta Llei s'hagi posat en marxa un sistema de participació pública amb enquestes tant per via digital com telefònica i sistemes interactius amb la plataforma digital VISC, oberta al conjunt de la població, per recollir i integrar, en la mesura que ha estat possible, les propostes i opcions que la població està disposada a acceptar. L'enquesta elaborada pel CRES els mesos de febrer i març del 2020 indica que prop del 90% de la població enquestada aprova la prohibició de bosses i altres objectes de plàstic d'un sol ús o que es posi en funcionament un sistema de retorn per als envasos de begudes. Per altra banda, les respostes a través la plataforma VISC indiquen que per tal de promoure l'economia circular s'ha d'allargar la vida útil dels productes, adoptar mesures de prevenció en la generació de residus i potenciar la donació, l'intercanvi i el comerç dels objectes que ja no necessitem, però que encara poden ser utilitzats. Alhora, prenen importància la reparació i la restauració dels objectes. Escau recordar, en relació amb la reparabilitat dels productes, que la normativa vigent preveu que els productes reparats que es posen novament al mercat per a una nova utilització siguin considerats com a béns usats i els obligats tributaris que es dediquin a la compravenda d'aquests béns usats es poden acollir al règim especial per evitar les sobreimposicions que es produïen en aplicar a aquestes transmissions el règim general de l'IGI previst.

Andorra és un país no industrialitzat que no participa en la producció de béns, però sí que en som consumidors i som conscients de la importància de canviar els nostres hàbits; per això, una part important dels preceptes de l'economia circular –entre altres, la importància de la lluita contra tota classe d'obsolescència

prematura– es troben en aquesta Llei en forma d'informació als consumidors i del rol exemplar de l'Administració.

Tot i que l'economia circular engloba el conjunt de les activitats econòmiques d'un país, un dels aspectes que convé tractar de manera acurada és la gestió dels residus.

És un fet positiu l'augment del percentatge europeu de residus urbans reciclats enfront dels eliminats en abocadors. No obstant això, els objectius marcats en les noves directives europees de residus són molt ambiciosos i estableixen una metodologia de càlcul homogènia i més estricta, cosa que implicarà grans esforços en la millora de la gestió dels residus. Aquesta tendència s'ha d'accelerar per assolir els percentatges que estableix la nova normativa en economia circular, basada en els objectius de la normativa de la Unió Europea sobre la matèria.

Tanmateix, en el període 2010-2018 la generació total de residus a la Unió Europea ha augmentat. Aquest increment també s'ha registrat a Andorra, i en aquest sentit les polítiques s'han d'encaminar de forma contundent cap a la prevenció de residus i particularment pel que fa als aliments i els plàstics.

Aquesta Llei té, doncs, per objectiu crear el marc i les estructures necessaris per avançar cap a l'economia circular promovent un consum de béns i serveis més sostenible; establint una política de gestió de residus amb l'objectiu de minimitzar la generació, augmentant la reutilització i el reciclatge, reduint la valorització energètica i, com a última via, l'eliminació, seguint la jerarquia de residus tal com ja estableix la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, i potenciant l'economia circular en els principals sectors productius del país amb una forta implicació de l'Administració pública.

La Llei, el seu desenvolupament reglamentari i la seva implementació a través de l'Estratègia d'economia circular persegueixen l'alineament amb les directives europees més recents en matèria de residus, incloses en l'anomenat paquet de mesures d'economia circular, aprovat el 30 de maig del 2018. Així mateix, aquest marc jurídic permetrà l'alineació amb la Directiva UE 2019/904 del Parlament europeu i Consell, del 5 de juny de 2019, relativa a la reducció de l'impacte de determinats productes de plàstic en el medi ambient i que se centra en els plàstics d'un sol ús. D'aquesta manera, es permetrà que el nostre marc legal sigui compatible amb els dels països veïns.

La Llei s'estructura en set capítols, que integren 48 articles i divuit disposicions finals.

El capítol primer defineix l'objecte i la finalitat de la Llei i el glossari dels seus termes. Alhora, estableix els principis rectors, els actors i els objectius de la política d'economia circular d'Andorra. També determina l'obligació de disposar d'una Estratègia d'economia circular, tal com es recomana a escala europea, elaborada conjuntament amb els diversos actors (públics i privats) implicats i, considerant que la gestió eficient dels residus és essencial en el marc de l'economia circular, el Pla nacional de residus, tal com es defineix a l'article 11 de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, queda integrat dins d'aquesta estratègia, que, a més, fixa el full de ruta per impulsar la transició cap a l'economia circular. Finalment, marca com a eixos necessaris la innovació i la recerca, així com les sinergies entre economia circular, lluita contra el canvi climàtic, la preservació de la biodiversitat i la protecció de la salut humana.

En el capítol segon, sobre la transició cap a un consum sostenible, es regulen aspectes com els productes d'un sol ús, amb una referència especial als de plàstic, amb un conjunt de mesures que regulen la importació i la posada al mercat a Andorra d'aquests productes en funció de si existeixen o no altres productes que els puguin substituir, i també fa una menció important de la resta de productes d'un sol ús encara que no siguin de plàstic.

En aquest mateix capítol, es tracta la temàtica de la prevenció del malbaratament dels aliments, amb la promoció d'un canvi de comportament de tots els actors per recuperar el valor dels aliments i concebre les restes alimentàries com un recurs. Addicionalment, els hàbits alimentaris han d'evolucionar cap al respecte de l'equilibri ecològic i la coherència amb els models agrícoles sostenibles, i cal prioritzar el consum de productes de temporada i locals per evitar així problemes de salut i medi ambient.

Finalment, aquest capítol estableix la necessitat d'informar i conscienciar els consumidors i la importància d'estimular una demanda de béns i serveis més sostenibles, amb especial atenció a la lluita contra l'obsolescència prematura i la creació d'ajuts per fomentar l'economia circular.

En el capítol tercer, relatiu a l'economia circular en sectors específics del país i la transició de la societat andorrana cap a la circularitat, es tracta de manera específica el sector de la construcció pel gran potencial que té aquest sector de reutilitzar els residus que genera com a matèries primeres. També s'hi inclouen mesures específiques per al sector turístic i de la restauració molt relacionades amb el malbaratament alimentari. Finalment, es té en compte la capacitat que té el sector comercial de potenciar l'economia circular, sobretot quant a la disminució dels productes d'un sol ús i concretament dels envasos.

En el capítol quart, per millorar la prevenció, la reutilització, el reciclatge i la valorització dels residus, es complementen opcions de gestió que ja s'havien previst en la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, s'estableixen nous conceptes i s'incorporen a la legislació noves figures de gestió existents a escala europea en referència a la promoció de l'economia circular. D'aquesta manera, certs residus poden ser reincorporats en els circuits productius mitjançant l'establiment de criteris de la fi de la condició de residu i de subproducte. També es desenvolupa la responsabilitat ampliada del productor, que implica unes obligacions per als productors i importadors de productes que es posen al mercat a Andorra, per fer-los participar en la gestió d'aquests productes un cop esdevenen residus.

Aquest capítol també respon a la voluntat dels ciutadans de poder utilitzar sistemes de dipòsit, devolució i retorn, i de promoció dels envasos retornables.

El capítol cinquè insisteix en el rol exemplar de l'Administració, que mitjançant el seu sistema de contractació i compra pública ha d'impulsar el mercat de productes sostenibles prioritzant productes de proximitat, reutilitzats o procedents de la valorització de materials. Alhora, l'Administració pública ha de promoure de manera decidida la sensibilització del conjunt de la població sobre la importància d'introduir, al més ràpidament possible, els conceptes de l'economia circular en els nostres hàbits.

Els capítols sisè i setè estableixen la tipificació de les infraccions i les sancions, així com el procediment sancionador. Així mateix, s'estableix que l'import de les sancions es destinarà al Fons Verd previst en la Llei 21/2018, del 13 de setembre, d'impuls de la transició energètica i del canvi climàtic (Litecc). Un fet que permetrà establir connexions i sinergies entre les polítiques d'economia circular i les de transició energètica i de lluita contra el canvi climàtic.

Les disposicions finals primera a dotzena fixen els terminis en els quals, a partir de l'entrada en vigor de la Llei, es faran efectives algunes de les mesures establertes en la Llei, amb vista a fer-les coincidir, si escau, en el temps amb les previsions derivades de les directives europees.

La disposició final tretzena modifica certs articles de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, referents a les definicions i a les obligacions dels productors singulars, així com dels comuns per adequar-les als principis de la circularitat, concretament en l'àmbit de la gestió responsable dels residus.

Les disposicions finals catorzena i cinquena estableixen el calendari de desplegament normatiu de la Llei i de redacció de l'Estratègia d'economia circular.

La disposició final setzena estableix el termini per a l'elaboració, per part del Govern, d'una guia de bones pràctiques amb els principis i criteris del disseny ecològic.

La disposició final dissetena, encomana al Govern l'elaboració d'un projecte de llei sobre fiscalitat ambiental en matèria de gestió de residus que fomenti la jerarquia de gestió de residus i els principis d'economia circular establerts en aquesta llei.

Finalment, la disposició final divuitena disposa l'entrada en vigor de la llei l'endemà de ser publicada al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

Aquesta llei és l'aposta d'Andorra per un nou model econòmic en línia amb l'assoliment d'un desenvolupament més sostenible i més respectuós amb el medi ambient i la protecció de la salut humana, coherent

amb els mandats de la Constitució i respectuós amb les competències dels comuns. L'aprovació d'aquest text homologarà el Principat d'Andorra amb les exigències de la comunitat internacional en la consecució dels Objectius de desenvolupament sostenible inclosos en l'Agenda de l'horitzó 2030.

Capítol primer. Disposicions generals

Article 1. *Objecte*

1. Aquesta Llei té per objecte promoure la transició cap a una economia circular, passant d'una economia lineal a un model econòmic més eficient i sostenible que optimitza l'ús dels recursos naturals, minimitza els impactes ambientals, fomenta l'eficàcia en aconseguir que els productes i recursos mantinguin la utilitat i el valor tant temps com sigui possible i evita emissions i pèrdues materials. El model circular també promou un consum responsable i eficient minimitzant la generació de residus i optimitzant-ne la gestió, augmentant la reutilització i el reciclatge i reduint les opcions de gestió de residus menys eficients.

2. Aquesta Llei també promou la sensibilització de la societat en els principis de l'economia circular.

Article 2. *Finalitats*

Les finalitats generals de la Llei d'economia circular són les següents:

- a) Impulsar models de consum més sostenibles.
- b) Minimitzar el consum dels productes d'un sol ús.
- c) Reduir el malbaratament alimentari.
- d) Afavorir el desenvolupament econòmic, la creació d'ocupació i la generació de condicions que fomentin un desenvolupament sostenible desacoblat del consum de recursos no renovables.
- e) Reduir la producció d'externalitats negatives en l'economia, amb la consegüent millora del medi ambient, de la vida i del benestar de les persones.
- f) Potenciar l'eficiència en l'ús dels recursos.
- g) Potenciar la innovació relacionada amb l'economia circular en les empreses.
- h) Fomentar el disseny ecològic en productes i serveis.
- i) Millorar la gestió de residus minimitzant-ne la generació, augmentant la reutilització i la reciclabilitat, reduint la valorització energètica i, com a última via, l'eliminació, seguint la jerarquia de residus.
- j) Vetllar perquè els productes i serveis siguin més durables, reutilitzables, actualitzables i reparables.
- k) Sensibilitzar la ciutadania sobre el concepte d'economia circular.
- l) Promoure l'ensenyament de l'economia circular a les escoles.
- m) Potenciar la utilització d'esquemes i models d'economia circular per augmentar la resiliència i la solidaritat de l'economia andorrana.

Article 3. *Definicions*

1. Aquesta Llei fa ús de les definicions de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus.

2. Als efectes d'aquesta Llei, s'apliquen les definicions següents:

- a) *Banc d'aliments*: organització constituïda amb la finalitat de recuperar els excedents d'aliments per tal d'emmagatzemar-los i distribuir-los a les persones en situació de vulnerabilitat.
- b) *Data de consum preferent / Data de durada mínima d'un aliment*: data fins a la qual un aliment manté les propietats específiques sempre que es guardi en condicions de conservació adequades.
- c) *Disseny ecològic*: integració dels aspectes mediambientals en el disseny del producte amb la finalitat de millorar-ne el comportament mediambiental al llarg de tot el cicle de vida. S'entén per *disseny del producte*

el conjunt de processos que transformen els requisits legals, tècnics, de seguretat, funcionals, del mercat o d'un altre tipus que ha de complir un producte en l'especificació tècnica per a aquest producte.

d) *Excedent alimentari*: productes comestibles i per tant, aptes pel consum, però que, per diferents motius, ja no són comercialitzables.

e) *Malbaratament alimentari*: procés pel qual els aliments destinats al consum humà, ja siguin en estat apte o no apte per al consum, són retirats de la cadena de producció o subministrament perquè han estat rebutjats en les fases de producció primària, transformació, fabricació, transport, emmagatzematge, venda minorista i venda al consumidor, entre altres.

f) *Matèria orgànica del residu urbà*: residus orgànics alimentaris i de cuina procedents de llars, oficines, restaurants, majoristes, menjadors, serveis de restauració col·lectiva i establiments de consum al detall, residus comparables procedents de plantes de transformació d'aliments i residus biodegradables de jardins i parcs urbans.

g) *Plàstics oxodegradables*: materials plàstics que inclouen additius que, mitjançant oxidació, provoquen la fragmentació del material plàstic en microfragments o la seva descomposició química.

h) *Producte de plàstic d'un sol ús*: producte fabricat totalment o parcialment amb plàstic i que no ha estat concebut, dissenyat o introduït en el mercat per completar, dins del seu període de vida, múltiples circuits o rotacions mitjançant la seva devolució a un productor per ser emplenat o reutilitzat amb la mateixa finalitat per a la qual va ser concebut.

i) *Productor del producte*: qualsevol persona física o jurídica que desenvolupi, fabriqui, processi, tracti, empleni, vengui o importi productes de forma professional, amb independència de la tècnica de venda utilitzada.

j) *Règim de responsabilitat ampliada del productor*: conjunt de mesures adoptades per garantir que els productors de productes assumeixin la responsabilitat financera o financera i organitzativa de la gestió de la fase de residu del cicle de vida d'un producte.

k) *Sistema de dipòsit, devolució i retorn*: sistema per recuperar determinats residus amb la finalitat de millorar-ne la reutilització, el reciclatge i la valorització.

Article 4. Principis rectors

La normativa de desenvolupament de la Llei i la política d'economia circular s'han de fonamentar en els principis rectors següents i els han de respectar:

a) *Sostenibilitat*: les accions que promou aquesta Llei han de satisfer les necessitats de la generació actual sense comprometre la capacitat per satisfer les necessitats de les generacions futures, aplicant-ho en el sentit més ampli i a tota mena d'aspectes en els àmbits socials, ambientals i econòmics.

b) *Rol exemplar de l'Administració pública*: en totes les mesures, les accions i els projectes que es duen a terme en el marc del desenvolupament de l'objecte d'aquesta Llei.

c) *Participació pública*: participació dels ciutadans i actors implicats en l'elaboració de les mesures implementades en el marc del desenvolupament de l'objecte d'aquesta Llei.

d) *Optimització en l'ús dels recursos*: mitjançant la prevenció en l'ús de matèria i energia i el disseny ecològic, que considera els impactes mediambientals al llarg del cicle de vida d'un producte, d'un bé o d'un servei i els integra des de la seva planificació.

e) *Preservació i millora de l'estat dels recursos naturals*: mitjançant la desmaterialització de l'economia i valorant la màxima eficiència global en la presa de decisions.

f) *Internalització dels costos mediambientals*: tendint cap a l'assumpció de responsabilitzar els costos ambientals als qui els generen.

g) *Distribució de responsabilitats*: mitjançant la connexió de tots els actors implicats (públics i privats) en les polítiques d'economia circular.

h) *Protecció de la salut humana*: assegurant que tota acció relacionada amb aquesta Llei es basi a garantir la protecció de la salut humana.

Article 5. Actors implicats

Es consideren *actors implicats en l'economia circular* l'Administració pública, les persones físiques o jurídiques que duen a terme una activitat econòmica i les persones consumidores i usuàries de béns, productes i serveis tant a títol individual com a través de les seves organitzacions.

Article 6. Objectius

1. Els objectius bàsics mínims de la política d'economia circular amb horitzó 2035 es graduen en el temps. Els objectius intermedis es determinen segons el que estableix aquesta Llei i l'Estratègia d'economia circular. Aquests són:

a) Augmentar els percentatges de preparació per a la reutilització i reciclatge dels residus fins a assolir, com a mínim, els nivells establerts en les directives de la Unió Europea corresponents pels períodes 2025 (55%), 2030 (60%) i 2035 (65%), els quals s'integren i s'actualitzen en el programa corresponent de l'Estratègia d'economia circular quan escaigui.

b) Reduir la generació de residus urbans un 15% l'any 2030 i un 20% l'any 2035, respecte a l'any 2010 i tenint en compte la població equivalent.

c) Situar el consum d'aigua per sota dels 150 litres per persona i dia, considerant la població equivalent.

d) Assolir els percentatges mínims de recollida selectiva que s'estableixin en les directives de la Unió Europea sobre la matèria, per cada període temporal i tipus de residu.

2. Pel que fa al malbaratament alimentari, s'adopta l'objectiu 12.3 dels Objectius de desenvolupament sostenible (ODS), de reduir el malbaratament alimentari un 50% amb l'horitzó 2030.

3. Pel que fa al desenvolupament econòmic, augmentar el percentatge d'empreses basades en esquemes d'economia circular un 25% l'any 2035.

4. Les metodologies de càlcul que s'utilitzin per comprovar el compliment dels objectius d'economia circular es desenvolupen a l'Estratègia d'economia circular, seguint la metodologia més avançada en la matèria i homologada en els mètodes de càlcul establerts en les directives de la Unió Europea sempre que n'hi hagi.

Article 7. Estratègia d'economia circular

1. L'Estratègia d'economia circular és un document públic, elaborat pel ministeri responsable del medi ambient i aprovat pel Govern, que permet planificar, coordinar i racionalitzar les accions, les mesures i els projectes encaminats a la consecució dels objectius definits per aquesta Llei. El seu objectiu principal és fixar un full de ruta per impulsar la transició cap a una economia circular.

2. El document de l'Estratègia d'economia circular ha d'estar a disposició dels ciutadans. Per elaborar-lo, s'ha de preveure un procés de participació pública, juntament amb la participació dels sectors implicats, de l'Administració pública i dels empresaris.

3. S'ha de revisar, com a mínim, cada cinc anys. L'aprovació i les revisions posteriors s'han de publicar al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

4. Per assolir els objectius d'aquesta Llei, l'Estratègia d'economia circular ha d'incloure, com a mínim, els programes establerts en aquesta Llei i les modalitats d'integració de l'economia circular en les planificacions sectorials pertinents.

5. La gestió eficient dels residus és una part important de l'economia circular; per això, el Pla nacional de residus, tal com es defineix a la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, queda integrat dins de

l'Estratègia d'economia circular. El Pla nacional de residus ha d'incorporar un estudi sobre els fluxos dels residus d'Andorra, dividits per sectors.

6. L'Estratègia d'economia circular també ha d'incloure mesures per informar i sensibilitzar la ciutadania sobre les accions destinades a fomentar l'economia circular per part de tots els actors.

7. Per garantir-ne l'elaboració i revisió, tots els actors de l'economia circular, a excepció dels consumidors, estan obligats a facilitar a l'Administració pública les dades quantitatives i qualitatives necessàries.

8. Els objectius, les accions i les mesures que preveu l'Estratègia d'economia circular són vinculants per a l'Administració pública, i s'integren en les seves planificacions i programacions sectorials.

Article 8. Innovació i recerca

1. L'Administració pública ha de promoure les tecnologies intel·ligents en l'aplicació de les mesures que es deriven de la política d'economia circular, així com la innovació i la recerca aplicada que aportin valor afegit en relació amb les finalitats i els objectius d'aquesta Llei.

2. Per fomentar la innovació i la recerca s'ha de promoure la interacció entre els actors del sistema econòmic i els actors del món científic, a fi que es pugui estudiar, avaluar i determinar l'interès o la conveniència de determinades tecnologies o mesures.

3. Es faculta el Govern a autoritzar, previ informe favorable del ministeri responsable del medi ambient, de manera excepcional i temporal, prescripcions particulars i excepcions en el compliment de la normativa vigent per part d'activitats o altres actors implicats en l'economia circular, per fer proves pilot encaminades a l'estudi o l'aplicació de tecnologies i mesures innovadores.

Aquesta autorització és limitada en el temps, únicament durant el període estrictament necessari per efectuar les proves pilot de què es tracti, i estableix les condicions i els mecanismes de control necessaris per garantir la seguretat de les persones i els béns.

Article 9. Sinergies entre circularitat, lluita contra el canvi climàtic, contra la pèrdua de la biodiversitat i la protecció de la salut humana

L'Administració pública ha d'intensificar les sinergies entre circularitat, lluita contra el canvi climàtic, especialment amb la reducció de les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle, i lluita contra la pèrdua de biodiversitat i la protecció de la salut humana mitjançant les accions següents:

a) Analitzar com es poden mesurar els efectes de la circularitat en la lluita contra el canvi climàtic, l'adaptació a aquest fenomen i la lluita contra la pèrdua de biodiversitat.

b) Millorar les eines de modelització per aprofitar els beneficis de l'economia circular des del punt de vista de la reducció de les emissions de gasos d'efecte d'hivernacle, vinculant-los als objectius de reducció d'emissions establerts a la Llei 21/2018, del 13 de setembre, d'impuls de la transició energètica i del canvi climàtic (Litecc) i als mecanismes de protecció de la salut humana.

c) Analitzar la petjada ecològica del model econòmic andorrà per millorar la circularitat del model.

Capítol segon. Consum sostenible

Secció primera. Productes d'un sol ús

Article 10. Productes de plàstic d'un sol ús amb alternativa

1. Es prohibeix la producció, la importació i la introducció al mercat de productes fabricats amb plàstic oxodegradable, així com de productes de plàstic d'un sol ús que ja tenen una alternativa de producte sense plàstic.

2. El Govern estableix per decret la llista de productes de plàstic d'un sol ús prohibits, basant-se en l'establert en les directives de la Unió Europea sobre la matèria.

3. Es prohibeix la producció, la importació i la introducció al mercat de recipients per a begudes de fins a 3 litres de capacitat que no mantinguin units els taps i tapes al recipient durant la seva fase d'utilització.

4. Les ampolles per a begudes importades, produïdes o introduïdes al mercat de fins a 3 litres de capacitat, i en què el principal component en la fabricació sigui el tereftalat de polietilè (PET), han de contenir uns percentatges mínims de plàstic reciclat a partir dels anys 2025 i 2030, basant-se en l'establert en les directives de la Unió Europea sobre la matèria. Les ampolles de begudes d'altres plàstics també han de contenir un mínim de plàstic reciclat a partir de l'any 2030, basant-se en l'establert en les directives de la Unió Europea sobre la matèria. Se n'exclouen les ampolles utilitzades per a aliments per a usos mèdics especials en estat líquid.

Article 11. *Productes de plàstic d'un sol ús sense alternativa per l'estat actual de la tècnica*

1. Per a tots els productes de plàstic d'un sol ús sense alternativa per l'estat actual de la tècnica, l'Estratègia d'economia circular ha d'establir un programa per reduir-ne el consum i promoure solucions més sostenibles i més respectuoses amb els principis de l'economia circular.

2. El contingut mínim del programa ha d'incloure:

- a) Els objectius de reducció i la metodologia de càlcul utilitzada per assolir-los.
- b) Les accions que cal adoptar per assolir els objectius.
- c) Els indicadors necessaris per mesurar l'evolució dels objectius.
- d) El pla de reducció amb dades quantitatives i mesurables que inclogui la informació dels productes de plàstic introduïts al mercat anualment.

3. El Govern estableix mitjançant decret la llista de productes de plàstic d'un sol ús sense alternativa per l'estat actual de la tècnica que estan subjectes a reducció, basant-se en l'establert en les directives de la Unió Europea sobre la matèria.

4. El Govern pot, mitjançant reglament, proposar altres vies per reduir el consum d'aquests productes de plàstic d'un sol ús.

Article 12. *Altres productes d'un sol ús*

1. El Govern pot prohibir determinats productes d'un sol ús que disposin de solucions més sostenibles i més respectuoses amb els principis de l'economia circular.

2. El Govern estableix per decret la llista de productes d'un sol ús prohibits, basant-se en el que estableixi la Unió Europea en les seves directives.

3. Per als productes d'un sol ús que no tenen alternativa per l'estat actual de la tècnica, l'Estratègia d'economia circular pot establir un programa per reduir-ne el consum amb les principals accions que cal desenvolupar i promoure solucions més sostenibles i més respectuoses amb els principis de l'economia circular.

4. El Govern pot establir altres vies per reduir el consum dels productes d'un sol ús, com la reglamentació de característiques relatives al seu disseny.

Secció segona. Aliments i malbaratament

Article 13. *Jerarquia per a la prevenció del malbaratament alimentari i la gestió dels residus alimentaris*

1. Els criteris jeràrquics d'opcions per a la prevenció del malbaratament alimentari, i la gestió dels residus alimentaris sempre que es tingui en compte una gestió ambiental eficient i sostenible dels excedents alimentaris, són, en aquest ordre:

- a) Prevenció de la generació de residus alimentaris, principalment amb la reducció d'excedents.
- b) Utilització dels excedents alimentaris per a l'alimentació humana mitjançant la donació o la transformació.
- c) Utilització dels excedents alimentaris per a l'alimentació animal, d'acord amb la normativa vigent.

- d) Valorització de materials, incloent la preparació per la reutilització, el reciclatge i el compostatge.
- e) Valorització energètica.
- f) Eliminació.

2. La normativa de desenvolupament de la Llei i l'Estratègia d'economia circular han de promoure aquesta jerarquia i afavorir-ne la implantació progressiva.

Article 14. *Programa de prevenció del malbaratament alimentari*

1. L'Estratègia d'economia circular ha de contenir un programa de prevenció del malbaratament alimentari que inclogui, l'elaboració d'un diagnòstic del malbaratament durant diverses fases de la cadena alimentària a Andorra i els indicadors necessaris per mesurar-ne l'evolució.

2. A més, aquest programa ha de comptar amb accions de sensibilització, orientades a conscienciar la societat sobre els beneficis de l'aprofitament alimentari, així com establir els mecanismes de col·laboració entre administracions públiques i la col·laboració d'aquestes amb els actors privats implicats.

Article 15. *Actors implicats en la prevenció del malbaratament alimentari*

1. Es consideren actors implicats en la prevenció del malbaratament per la seva potencialitat de prevenir el malbaratament alimentari els productors, manipuladors i distribuïdors de productes alimentaris, inclosos els del sector hotelier i de la restauració i, la restauració col·lectiva.

2. Tots els actors han de respectar la jerarquia per a la prevenció del malbaratament alimentari.

3. Tots els actors han de desenvolupar iniciatives de reducció de residus alimentaris, en les seves tasques.

4. Tots els actors han de formar, sensibilitzar i implicar els seus treballadors perquè actuïn de manera activa en la prevenció del malbaratament alimentari en els processos dels quals s'encarreguen.

5. Tots els actors han de promoure el consum de productes de proximitat i de temporada.

6. El conjunt de la ciutadania i l'Administració pública han de prendre les mesures necessàries per prevenir la generació de residus alimentaris i aplicar les opcions de la jerarquia per a la prevenció del malbaratament.

Article 16. *Obligacions dels productors de productes alimentaris en la prevenció del malbaratament alimentari*
Els productors de productes alimentaris estan subjectes a les obligacions següents:

- a) Per a tots els productes que ho permetin, etiquetar el producte amb una data de consum preferent.
- b) No utilitzar, sempre que sigui possible, envasos de plàstic i envasos d'un sol ús quan el tipus de producte ho permeti.
- c) Aplicar sistemes per prevenir el malbaratament alimentari i fer-ne un seguiment.

Article 17. *Obligacions dels distribuïdors de productes alimentaris en la prevenció del malbaratament alimentari*

1. Tots els distribuïdors de productes alimentaris estan subjectes a les obligacions següents:

- a) Promoure la venda a granel dels productes i no utilitzar, sempre que sigui possible, d'envasos d'un sol ús.
- b) Orientar la seva marca cap a la responsabilitat ambiental i social promovent accions per prevenir el malbaratament alimentari i informar el consumidor sobre hàbits de consum més responsables.
- c) Evitar la formalització de contractes amb operadors de la indústria alimentària que no admetin la donació d'aliments distribuïts per aquests operadors.
- d) Aplicar sistemes per prevenir el malbaratament alimentari i fer-ne un seguiment.

2. Els centres comercials declarats com a productors singulars de residus han de disposar d'un espai degudament senyalitzat per exposar i posar a la venda al públic els productes amb data de consum preferent propera a la seva superació i amb data de caducitat propera a la seva superació, en el termini que s'estableixi

per via reglamentària. Aquests establiments han de dur a terme accions de promoció orientades a afavorir la venda d'aquests productes, així com dels productes amb imperfeccions o desperfectes que no posin en risc la salut del consumidor ni la funcionalitat del producte.

3. Els distribuïdors d'aliments a l'engròs i els productors singulars de residus han d'establir sistemes interns i han de col·laborar amb altres empreses, associacions, entitats i institucions similars per donar compliment a la jerarquia per a la prevenció del malbaratament alimentari establerta en aquesta Llei, de manera que els productes amb data de consum preferent propera que es retirin de la venda no es gestionin com a residu.

Article 18. *Sector de la restauració col·lectiva*

Tots els gestors de serveis de restauració col·lectiva en els establiments educatius i, per a la gent gran, centre hospitalari, centres sociosanitaris i similars estan subjectes a les obligacions següents:

- a) Promoure una alimentació més respectuosa amb l'equilibri ecològic i més coherent amb els models agrícoles sostenibles adoptant hàbits de compra i de consum més sostenibles i afavorint el consum de productes de temporada i de proximitat sense encarrir el cost dels àpats i sense renunciar a la qualitat organolèptica ni al correcte balanç nutricional dels menús.
- b) En la mesura que sigui possible, servir productes locals d'Andorra almenys un cop al mes i incorporar aliments que s'hagin obtingut per procediments de producció certificada que siguin respectuosos amb el medi ambient.
- c) Adaptar les racions perquè es redueixi la quantitat de menjar procedent de les restes servides i que no poden ser reutilitzades a la cuina, per prevenir el malbaratament alimentari.
- d) Presentar un inventari anual de malbaratament d'aliments amb mesures per prevenir-lo.

Article 19. *Bancs d'aliments o similars*

1. L'Administració pública ha de promoure accions encaminades a l'aprofitament i la donació voluntària d'aliments donant suport a la creació de bancs d'aliments.

2. Els gestors dels bancs d'aliments o similars poden rebre aliments procedents de la donació per complir la seva tasca d'atenció als col·lectius més desfavorits.

3. Els gestors dels bancs d'aliments o similars han de formar, sensibilitzar i implicar els seus treballadors perquè actuïn de manera activa en la prevenció del malbaratament alimentari, com també les persones a les quals puguin prestar serveis de suport per mitjà del proveïment d'aliments.

4. El Govern ha de desenvolupar reglamentàriament els requisits per a la creació i el funcionament dels bancs d'aliments.

Secció tercera. Informació als consumidors per a la promoció de productes i béns sostenibles i suport a la transició cap a l'economia circular

Article 20. *Distintiu d'economia circular*

1. Per tal de millorar la informació als consumidors i per donar suport i reconeixement a tots els actors que contribueixen substancialment a la transició cap a l'economia circular, el Govern ha de crear un distintiu per identificar i reconèixer els establiments, les empreses i les entitats que desenvolupen accions notables en el marc de l'economia circular.

2. El Govern ha de desenvolupar reglamentàriament els criteris d'atorgament d'aquest distintiu.

3. El distintiu ha de ser visible en els establiments perquè es pugui identificar amb facilitat.

Article 21. *Informació als consumidors*

1. Els actors implicats en l'economia circular han de promoure la informació dels aspectes mediambientals dels productes i dels seus envasos.

2. Els actors implicats en l'economia circular, amb la col·laboració del Govern, han de promoure la informació en relació amb la data de consum preferent, passada la qual els aliments encara són aptes per al consum, i la diferència respecte a la data de caducitat.

3. Els comerciants d'aparells elèctrics i electrònics han d'informar, d'acord amb la informació aportada pel fabricant, sobre les possibilitats de reparació i les actualitzacions per poder allargar la vida útil dels aparells i sensibilitzar d'aquesta manera sobre l'obsolescència prematura dels aparells.

Article 22. *Consum digital sostenible*

1. Les empreses de telecomunicacions han de reduir les seves emissions de gasos d'efecte d'hivernacle i han de fer públiques anualment les dades i les accions impulsades en aquest sentit.

2. Per tal que els consumidors siguin conscients de l'impacte del seu consum digital sobre el medi ambient i el clima, les empreses de telecomunicacions han de proporcionar als clients informació sobre la quantitat de dades consumides i l'equivalent en emissions de gasos d'efecte d'hivernacle corresponents.

3. Les empreses de telecomunicacions han de fer campanyes de sensibilització adreçades a la ciutadania, a les empreses i a les escoles i han de promoure accions en l'àmbit de l'economia circular.

Article 23. *Ajuts a la promoció de l'economia circular*

1. Per tal de promoure l'economia circular, el Govern pot establir ajuts destinats principalment a empreses privades i agrupacions o associacions empresarials, col·legis professionals o associacions en general.

2. L'objecte dels ajuts és, principalment i a través de la innovació:

a) La creació d'empreses, activitats i projectes que contribueixin de manera substancial, tal com es preveu en l'article 25, a accelerar la transició cap a l'economia circular millorant l'eficiència en l'ús dels recursos i promovent la prevenció en la generació de residus.

b) La creació d'empreses que contribueixin a la creació de llocs de treball verd.

c) Les actuacions i els estudis relacionats amb l'economia circular, especialment pel que fa a les noves tecnologies i al disseny ecològic de productes i serveis considerant la totalitat del seu cicle de vida.

d) Les campanyes de sensibilització i informació sobre els aspectes ambientals dels productes i serveis.

3. El Govern ha de publicar les condicions de les convocatòries corresponents.

Article 24. *Publicitat no desitjada*

1. Queda prohibit repartir publicitat no nominal a les bústies on expressament s'indiqui que no es vol rebre aquest tipus de publicitat.

2. Es prohibeix repartir publicitat als vehicles.

Capítol tercer. Economia circular per sectors

Article 25. *Contribució substancial a la transició cap a una economia circular*

Es considera que una activitat econòmica contribueix de manera substancial a la transició cap a una economia circular, en particular a la prevenció, la reutilització i el reciclatge de residus, quan aquesta activitat compleix alguns dels punts següents:

a) Utilitza els recursos naturals, especialment materials sostenibles, reutilitzables, reciclables, d'origen biològic i altres matèries primeres, en la producció de manera més eficient, mitjançant, entre altres accions:

- La reducció de l'ús de matèries primeres primàries o l'augment de l'ús de subproductes i de matèries primeres secundàries.
- Mesures d'eficiència energètica i dels recursos.

b) Augmenta la durabilitat, la reparabilitat o les possibilitats d'actualització o reutilització dels productes, especialment en les activitats de disseny i fabricació.

- c) Incrementa la reciclabilitat dels productes i dels materials continguts en aquests productes, entre altres maneres mitjançant la substitució dels productes i materials no reciclables o utilitzant-los menys, especialment en les activitats de disseny i fabricació.
- d) Redueix de manera substancial el contingut de substàncies perilloses en materials i productes al llarg de tot el seu cicle de vida, en particular substituint aquestes substàncies per alternatives més segures i garantint-ne la traçabilitat.
- e) Prolonga l'ús de productes, concretament per mitjà de la reutilització, el disseny per a la seva durabilitat, el desmuntatge, les actualitzacions, la reparació i l'ús compartit.
- f) Prevé o redueix la generació de residus.
- g) Incrementa la preparació per a la reutilització i el reciclatge de residus.
- h) Augmenta el desenvolupament de la infraestructura de gestió de residus necessària per a la prevenció i per a la preparació per reutilitzar i reciclar, al mateix temps que es garanteix que els materials recuperats resultants es reciclen com a matèries primeres secundàries d'alta qualitat en la producció.
- i) Redueix al mínim l'eliminació i la valorització energètica, de conformitat amb la jerarquia de les opcions de gestió de residus.

Article 26. Sector de la construcció

1. En el sector de la construcció s'han de promoure els principis de la circularitat en tot el cicle de vida de les construccions i infraestructures, tant públiques com privades, inclosos els edificis, mitjançant les previsions següents:

- a) En la concepció, el disseny, l'execució i el manteniment de noves construccions i infraestructures o rehabilitacions de les existents s'han d'adoptar mesures per millorar la durabilitat i l'adaptabilitat dels actius construïts d'acord amb els principis de l'economia circular, al llarg de tota la cadena de valors.
- b) El Govern fixa reglamentàriament per a determinats productes de construcció els continguts mínims de materials reciclats o reutilitzats, tenint en compte la seva seguretat i funcionalitat.
- c) El Govern estableix els objectius de reciclatge per als residus d'excavacions, construcció i demolició i les seves fraccions de materials específics que són d'obligat compliment tant en obres públiques com privades.
- d) Determinats residus de la construcció queden exempts de la condició de residus i determinats materials de la construcció poden considerar-se subproductes si donen compliment als articles corresponents d'aquesta Llei.
- e) Per als projectes de nova construcció que impliquin excavació del terreny, obres d'enderroc o treballs de rehabilitació d'edificis, el tècnic competent ha d'elaborar un pla diagnòstic que identifiqui el volum i la tipologia dels residus i materials excedents, la seva via de gestió; també ha d'incentivar la reutilització dels materials sempre que sigui possible i ha de fomentar el triatge per poder-los valoritzar i minimitzar la deposició a l'abocador. El pla diagnòstic ha de fer menció dels residus perillosos, i en especial de l'amiant. S'ha de separar en origen els àrids, el vidre, el guix i la fusta, sempre que sigui possible.
- f) Els professionals i treballadors del sector de la construcció han d'estar formats en matèria d'economia circular.

2. Per tal de fomentar l'economia circular, la planificació del territori ha de preveure la inclusió de zones industrials per donar cabuda a possibles zones de transferència o d'emmagatzematge de materials de la construcció amb la finalitat de poder-los reutilitzar.

Article 27. Sector turístic i de la restauració

1. Els titulars d'allotjaments turístics i d'activitats comercials de la restauració han de promoure els principis de l'economia circular, principalment amb les mesures següents:

- a) Vetllar perquè s'evitin els productes de benvinguda i les *gentileses* d'un sol ús (sabó i altres) o siguin substituïts per dispensadors.
 - b) Contribuir a estendre la vida útil dels productes que utilitzen, i en particular del mobiliari, a través de la reparació o la revenda a mercats de segona mà.
 - c) Prioritzar la compra a granel o en formats grans de productes alimentaris que s'ofereixin al client mitjançant dispensadors reutilitzables que impedeixin el contacte amb el seu contingut. En queden exempts tots els aliments que, per garanties sanitàries, estiguin regulats.
 - d) Resta prohibit posar a disposició dels clients productes alimentaris en monodosi per al consum en el mateix local. Queden exempts d'aquesta prohibició els productes alimentaris que es determinen reglamentàriament en base a criteris sanitaris.
 - e) Prioritzar la compra de productes de consum habitual i de productes de neteja a granel o en grans formats.
 - f) Prevenir el malbaratament alimentari.
 - g) Promoure el consum de productes de temporada i de proximitat.
 - h) Informar de forma visible i clara el consumidor de la possibilitat d'endur-se a casa, sense cost afegit, la beguda i els aliments emplatats que no hagi consumit, i facilitar-li aquesta opció. Els envasos destinats al trasllat dels aliments emplatats no consumits han de ser aptes per al transport d'aliments, reutilitzables i/o biodegradables. El consumidor ha de poder optar per portar el seu propi envàs. Són excepció a aquestes obligacions els restaurants de tipus bufet lliure.
 - i) Promoure l'ús d'envasos de vidre retornable, per prevenir la generació de residus d'envasos.
 - j) Aplicar sistemes per prevenir el malbaratament alimentari i fer-ne un seguiment.
2. Els establiments de la restauració estan obligats a servir aigua de l'aixeta gratuïtament, sempre i quan aquesta provingui de la xarxa de distribució, i a indicar de manera visible a la seva carta o en l'establiment la possibilitat per als consumidors de demanar aigua de l'aixeta gratuïtament. L'aigua provinent de la xarxa de distribució que sigui tractada i filtrada per algun sistema tècnic professional podrà ser cobrada per l'establiment, sempre i quan l'establiment proposi als seus clients aquest producte i n'indiqui el preu.
 3. Els establiments que disposin de bufets lliures han de promoure de manera visible missatges sobre la prevenció del malbaratament alimentari i la necessitat d'agafar únicament el que es preveu menjar.
 4. Els establiments de restauració ràpida estan obligats a facilitar als consumidors vaixelles, gots i coberts reutilitzables per als productes consumits dins el seu local i evitar els envasos de plàstic i envasos d'un sol ús sempre que sigui possible i quan el tipus de producte ho permeti.
 5. Els establiments de la restauració estan obligats a separar en origen el paper, el cartró, els envasos lleugers, el vidre i els olis vegetals, així com els fluxes de residus que es determinin reglamentàriament.
 6. El Govern elabora una guia de sensibilització dirigida al sector de la restauració per eliminar els productes alimentaris en monodosi i altres productes de difícil gestió.

Article 28. *Sector comercial*

1. Els productors singulars de residus declarats han de disposar de contenidors de reciclatge per a residus d'envasos lleugers i de paper/cartró, o els que necessitin per raó de la seva activitat, degudament dimensionats, que permetin als clients desfer-se directament dels envasos dels productes comprats a l'establiment. L'objectiu d'aquesta mesura és responsabilitzar de forma àmplia aquests titulars en la gestió dels residus.
2. Els titulars d'activitats comercials de venda de productes alimentaris han de promoure la venda a granel de productes en la quantitat que desitgi el consumidor i en recipients reutilitzables.
3. Els titulars d'activitats comercials de venda de productes alimentaris, quan preparen per a la venda fruita i verdura fresca i no transformada, l'han de posar a la disposició dels clients sense cap embolcall de plàstic

ni cap envàs de plàstic o porexpan. Aquesta obligació no s'aplica a la fruita i verdura que presenten un risc de deteriorament per causa de la venda a granel.

4. Els titulars d'activitats comercials de venda de productes alimentaris han de promoure l'aportació per part dels clients dels seus propis recipients reutilitzables per transportar els aliments frescos, sempre que estiguin en condicions higienicosanitàries adequades i siguin adequats a la naturalesa del producte.

5. Els usuaris assumeixen sota la seva responsabilitat la utilització dels seus recipients reutilitzables i eximeixen els establiments de responsabilitats sobre l'estat de conservació dels aliments adquirits als establiments.

Capítol quart. Millora en la gestió dels residus

Article 29. *Fi de la condició de residu*

1. Determinats residus deixen de ser residus quan han estat sotmesos a una operació de valorització, incloent-hi la classificació o el triatge, i compleixen els criteris específics de conformitat amb les condicions següents:

- a) La substància o objecte s'utilitza normalment per a finalitats específiques.
- b) La substància o objecte satisfà els requisits tècnics per a les finalitats específiques, i compleix la legislació existent i les normes aplicables als productes.
- c) Hi ha un mercat o una demanda per a aquesta substància o objecte.
- d) L'ús de la substància o objecte no generarà impactes adversos globals en el medi ambient o la salut humana.

2. El Govern estableix, mitjançant reglament, els criteris de fi de la condició de residu, que han de tenir en compte els possibles impactes negatius en el medi ambient i han de garantir un nivell elevat de protecció de l'entorn i de la salut humana.

Article 30. *Subproductes*

1. El ministeri responsable del medi ambient pot declarar com a subproducte una substància o objecte resultant d'un procés de producció la finalitat primària de la qual no sigui la producció d'aquesta substància o objecte que s'utilitzi directament sense haver de sotmetre's a cap transformació ni tractament, si es compleixen les condicions següents:

- a) La utilització ulterior de la substància o l'objecte està garantida.
- b) La substància o objecte pot ser utilitzat directament sense tractament suplementari ulterior diferent de la pràctica industrial normal.
- c) La substància o objecte es produeix com a part integrant d'un procés de producció.
- d) La substància o objecte compleix tots els requisits pertinents per a l'aplicació específica relatiu als productes i a la protecció del medi ambient i de la salut, i no produirà impactes adversos en el medi ambient o la salut humana.

2. La utilització dels subproductes està sotmesa a l'autorització del ministeri responsable del medi ambient.

Article 31. *Responsabilitat ampliada del productor*

1. El Govern pot establir mesures per garantir que qualsevol persona física o jurídica que desenvolupi, fabriqui, processi, tracti, vengui, importi o posi al mercat productes de manera professional (el productor del producte) vegi ampliada la seva responsabilitat de productor. Aquestes mesures, que poden ser financeres, o financeres i organitzatives, per a la gestió de la fase de residu del cicle de vida d'un producte, constitueixen el règim de responsabilitat ampliada del productor i han de servir per contribuir a sufragar el cost de la gestió dels residus dels productes que es posen al mercat.

2. El Govern pot fixar les condicions organitzatives i les modalitats i obligacions financeres del règim de responsabilitat ampliada del productor, les quals poden incloure, entre altres coses, taxes a la importació, cànon als distribuïdors o autoliquidacions de tarifes en funció dels materials que esdevinguin residu a la fi del cycle de vida del producte.
3. El Govern estableix per via reglamentària els fluxos de residus sotmesos a un règim de responsabilitat ampliada del productor.
4. La responsabilitat ampliada del productor s'aplica sense perjudici de la responsabilitat de la gestió de residus establerta en la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus.

Article 32. *Sistemes de dipòsit, devolució i retorn*

1. El Govern, en acord amb els comuns, pot establir per decret l'obligació d'implantar sistemes de dipòsit, devolució i retorn per a determinats tipus de residus que permetin:

- a) La devolució i/o la recollida d'envasos usats i de residus d'envasos procedents del consumidor, de qual-sevol altre usuari final o del flux de residus, amb la finalitat de dirigir-los cap a les alternatives de gestió més adequades.
- b) La reutilització o valorització, inclòs el reciclatge, dels envasos i residus d'envasos recollits.

2. El responsable de la posada al mercat d'un envàs sotmès a aquest sistema està obligat a cobrar als clients, fins al consumidor final, una quantitat individualitzada per cada envàs, que no té la consideració de preu ni està subjecta a cap tributació. El Govern estableix reglamentàriament els productes sotmesos a aquest sistema, les tarifes que s'han d'aplicar i l'organització necessària.

3. El consumidor final, quan faci el retorn d'aquests envasos, percep la mateixa quantitat que havia dipositat en concepte de dipòsit i retorn.

Article 33. *Prohibició de la destrucció d'invenuts*

1. Resta prohibida per a tots els productors i distribuïdors, inclús pel que fa al comerç en línia, la destrucció, mitjançant les vies de gestió de residus de valorització energètica o eliminació, dels seus articles no venuts que encara siguin aptes per al consum.

2. La prohibició s'aplica a articles nous aptes per al consum no alimentari, com ara roba, sabates, productes de bellesa, llibres, joguines o aparells elèctrics, electrònics o electrodomèstics, entre d'altres. Els articles sotmesos a aquesta prohibició es determinen reglamentàriament. Per als productes alimentaris aptes pel consum humà (excedent alimentari) s'aplica la jerarquia de prevenció del malbaratament alimentari i la gestió dels residus alimentaris.

Article 34. *Informació als usuaris sobre les condicions de classificació i recollida de residus*

Les comunitats de propietaris tenen l'obligació d'informar tots els veïns de la comunitat sobre les modalitats de recollida selectiva de residus en els espais assignats per a la disposició dels residus domèstics o en els espais destinats a informació dels veïns.

Capítol cinquè. Rol exemplar de l'Administració

Article 35. *Rol exemplar de l'Administració pública*

1. L'Administració pública ha d'integrar en les seves polítiques, plans, estratègies i programes els principis de l'economia circular.
2. L'Administració pública, en l'àmbit de les seves competències en matèria de residus, ha d'implementar els programes i les accions necessaris per assolir els objectius bàsics mínims de la política d'economia circular.
3. L'Administració pública ha de prioritzar l'ús de productes de proximitat, productes reutilitzats i productes procedents de la valorització material dels residus i ha de promoure la compra de productes a granel i en grans formats i la seva distribució a través de dosificadors, per als productes en què això sigui possible.

4. L'Administració pública ha de promoure la reducció del consum de paper en la seva activitat.
5. L'Administració pública ha de promoure entre el seu personal les bones pràctiques ambientals.
6. En els concursos públics cal incloure-hi prescripcions tècniques relatives a la promoció de l'economia circular així com a la promoció dels productes de proximitat. Aquests aspectes, i particularment els distintius mediambientals i d'economia circular, han de formar part dels criteris d'adjudicació.
7. En totes les contractacions i compres públiques, l'Administració pública ha d'obligar, en la mesura que sigui possible, a l'ús de béns i productes certificats amb l'etiqueta ecològica d'acord amb la normativa vigent i a la utilització de béns i productes definits en les guies aplicables que elabori el Govern a aquest efecte. Es reconeix l'Etiqueta Ecològica de la Unió Europea.
8. L'Administració pública ha d'incorporar prescripcions tècniques i criteris d'adjudicació per prevenir el malbaratament alimentari i per promoure la reducció dels productes d'un sol ús, principalment els que estan fabricats a base de plàstic, en els processos de contractació pública o els convenis de gestió de serveis que hi facin referència.
9. Per reduir significativament la generació de residus d'ampolles de plàstic, els edificis públics i les escoles han de disposar d'un sistema de distribució d'aigua no envasada.
10. Es prohibeix la distribució d'ampolles de plàstic de forma gratuïta en tots els edificis públics i les escoles.
11. L'Administració pública ha de fomentar el consum d'aigua d'aixeta amb la instal·lació de fonts a la via pública.
12. L'Administració pública, en el marc de les competències que els hi han estat atribuïdes, ha de fomentar el rol de les deixalleries en la contribució a la promoció de la reparació i la reutilització.
13. L'Administració pública, amb la finalitat de prevenir la generació de residus, pot donar el material que ja no utilitza i que encara és apte per fer-lo servir.

Article 36. Promoció del disseny ecològic

1. L'Administració pública ha de promoure totes les mesures adequades per garantir que els productes i serveis que s'introdueixen en el mercat compleixen criteris de disseny ecològic.
2. El Govern elabora una guia de bones pràctiques amb els principis i criteris del disseny ecològic per tal de garantir el previst a l'apartat 1.

Article 37. Sensibilització ambiental

1. L'Administració pública ha de fomentar la sensibilització de la societat civil i del sector empresarial respecte del valor del model d'economia circular.
2. Els actors responsables en matèria d'ensenyament han de fomentar la conscienciació, la sensibilització, la informació i l'educació dels escolars en relació amb l'economia circular en general i sobre la prevenció del malbaratament alimentari, dels envasos d'un sol ús i el foment del consum d'aigua d'aixeta en particular.

Capítol sisè. Infraccions i sancions**Article 38. Tipificació de les infraccions**

Als efectes d'aquesta Llei, les infraccions es qualifiquen en lleus, greus i molt greus.

Article 39. Infraccions lleus

Són infraccions lleus:

- a) Per a tots els actors de l'economia circular, a excepció dels consumidors, no facilitar a l'Administració pública les dades quantitatives i qualitatives necessàries.
- b) Per als productors de productes alimentaris, no etiquetar els productes que ho permetin amb la data de consum preferent.

- c) Per als distribuïdors de productes alimentaris, formalitzar contractes amb operadors de la indústria alimentària que no admetin la donació d'aliments.
- d) Per als productors singulars de residus del sector comercial, no exposar ni posar a la venda al públic en espais degudament senyalitzats els productes amb data de consum preferent propera a la seva superació.
- e) Per als distribuïdors de productes alimentaris i els gestors de serveis de restauració col·lectiva en els establiments educatius o per a la gent gran, no presentar un inventari anual de malbaratament d'aliments amb mesures per prevenir-lo.
- f) Per a les empreses de telecomunicacions, no proporcionar informació sobre la quantitat de dades consumides i el seu equivalent en emissions de gasos d'efecte d'hivernacle corresponents.
- g) Repartir publicitat no nominal en les bústies on s'indiqui expressament que no es vol rebre publicitat d'aquest tipus.
- h) Per a les comunitats de propietaris, no informar els veïns sobre les modalitats de recollida selectiva de residus en els espais assignats a la disposició dels residus domèstics o en els destinats a informació dels usuaris.
- i) Per a establiments de la restauració, exceptuant els de tipus bufet lliure, no informar el consumidor de la possibilitat d'endur-se el menjar emplatat.

Article 40. *Infraccions greus*

Són infraccions greus:

- a) La producció, la importació i la introducció al mercat de productes fabricats amb plàstic oxodegradable.
- b) La producció, la importació i la introducció al mercat de recipients per a begudes de fins a 3 litres de capacitat que no mantinguin units els taps i tapes al recipient durant la seva fase d'utilització.
- c) La producció, la importació i la introducció al mercat de productes d'un sol ús prohibits per decret.
- d) Per als productors i distribuïdors, inclús pel que fa al comerç en línia, destruir mitjançant valorització energètica o eliminació els articles invenuts no alimentaris establerts reglamentàriament que encara siguin aptes per al consum.
- e) No complir amb els continguts mínims de materials reciclats o reutilitzats per a determinats productes de construcció.
- f) No presentar el pla diagnòstic en els projectes de nova construcció que impliquin excavació del terreny, obres d'enderroc o treballs de rehabilitació d'edificis.
- g) Per a establiments de la restauració, no oferir o no servir aigua de l'aixeta gratuïtament.
- h) No facilitar, com a establiment de restauració ràpida, vaixelles, gots i coberts reutilitzables per als productes consumits dins el local.
- i) Per a les activitats comercials de venda de productes alimentaris, quan preparen per a la venda fruita i verdura fresca i no transformada, posar aquests productes a la disposició dels clients amb embolcalls de plàstic o envasos de plàstic o porexpan, excepte en els casos en què no s'aplica aquesta obligació.
- j) Per als productors singulars de residus del sector comercial, no disposar de contenidors de reciclatge per a residus d'envasos lleugers i de paper/cartró.
- k) Comercialitzar residus incomplint les normes de fi de condició de residu establertes.
- l) Utilitzar subproductes sense l'autorització corresponent.
- m) No complir les condicions i obligacions establertes en matèria de responsabilitat ampliada del productor.
- n) No integrar-se en sistemes de dipòsit, devolució i retorn quan legalment existeixi aquesta obligació.

- o) Per a les empreses i particulars relacionats amb el sector de la construcció, no separar en origen els àrids, el vidre, el guix i la fusta, quan sigui possible.
- p) Pels establiments de restauració i hostaleria, emprar i facilitar als clients productes en monodosi, en els termes establerts a l'article 27.1 d).
- q) La comissió de dues infraccions lleus sancionades, encara que siguin de naturalesa diferent, sempre que es cometin dins el període de quatre anys des de la primera de les infraccions i que l'autor hagi estat sancionat per aquesta infracció.
- r) L'incompliment dels requeriments de l'autoritat.

Article 41. Infraccions molt greus

Són infraccions molt greus:

- a) Posar en risc el medi ambient o la salut humana utilitzant o comercialitzant residus incomplint les normes de fi de condició de residu establertes.
- b) Posar en risc el medi ambient o la salut humana mitjançant l'ús de subproductes sense l'autorització corresponent.
- c) La comissió de dues infraccions greus sancionades, encara que siguin de naturalesa distinta, sempre que es cometin dins el període de quatre anys des de la primera de les infraccions i que l'autor hagi estat sancionat per aquesta infracció.

Article 42. Responsables de les infraccions

1. Són responsables de les infraccions administratives previstes en aquesta Llei les persones físiques o jurídiques que:

- a) Executin directament l'acció infractora, o les que ordenin aquesta acció quan l'executor es vegi obligat a complir l'ordre esmentada.
- b) Siguin titulars o promotores de l'activitat, l'obra, l'aprofitament o el projecte que constitueixi o origini la infracció.
- c) Estant obligades per aquesta Llei a complir algun requisit o alguna acció, n'ometin l'execució.

2. Quan no sigui possible determinar el grau de participació de les diverses persones que hagin intervingut en la comissió d'una infracció, la responsabilitat és solidària.

3. Quan la infracció derivi de l'ús indegut d'autoritzacions emeses, el responsable d'aquesta infracció és el titular de l'autorització.

Article 43. Prescripció de les infraccions

1. Les infraccions lleus prescriuen al cap d'un any, les greus al cap de tres anys i les molt greus al cap de cinc anys.

2. El termini de prescripció de les infraccions es computa des del dia en què s'han comès.

3. Aquest termini de prescripció s'interromp amb la incoació de l'expedient sancionador corresponent.

Article 44. Sancions

1. Per la comissió de les infraccions tipificades per aquesta Llei s'han d'establir les sancions següents:

- a) Infraccions lleus: multa de 60 a 300 euros.
- b) Infraccions greus: multa de 300,01 a 3.000 euros.
- c) Infraccions molt greus: multa de 3.000,01 a 12.000 euros. A més, també es poden imposar les sancions accessòries següents: tancament de l'establiment o suspensió de l'activitat, total o parcial, fins a quatre anys, o clausura definitiva, total o parcial, de l'establiment o l'activitat.

2. Si el tancament o la suspensió tenen caràcter temporal, es computa a l'efecte del seu compliment el temps en què l'establiment o l'activitat han estat tancats o suspesos com a mesura cautelar.
3. Les quantitats fixades en aquest article s'actualitzen periòdicament d'acord amb la Llei de pressupost.
4. L'import recaptat per a les sancions previstes en aquesta Llei es destina al Fons Verd previst a la Llei 21/2018, del 13 de setembre, d'impuls a la transició energètica i del canvi climàtic (Litecc).

Article 45. *Criteris de graduació de les sancions*

1. Les sancions es graduen de conformitat amb tots els criteris següents:
 - a) La repercussió social, el nombre d'afectats i la transcendència de la infracció comesa en el que respecta a la salut i a la seguretat de les persones, dels seus béns i del medi ambient.
 - b) L'afecció qualitativa i quantitativa i els perjudicis causats.
 - c) La importància i el caràcter irreversible del dany.
 - d) Les circumstàncies del responsable, la seva intencionalitat, l'ànim de lucre, el grau de malícia i de participació, i el benefici obtingut.
 - e) Les sancions fermes en via administrativa que hagin estat imposades els últims dos anys. En cas d'observar-se aquesta circumstància, l'import de les multes pot incrementar-se un 50%, sense excedir en cap cas el límit més alt fixat per a les infraccions molt greus.
2. Es considera com a factor atenuant la rapidesa i l'eficàcia amb què l'infractor hagi adoptat per voluntat pròpia mesures per evitar o disminuir els danys i perjudicis derivats de la infracció, així com el compliment immediat i eficaç de les mesures cautelars que l'instructor del procediment hagi imposat al respecte.

Article 46. *Prescripció de les sancions*

Les sancions prescriuen en el termini de cinc anys a comptar de la data de notificació de la resolució sancionadora esdevinguda ferma.

Article 47. *Execució de les sancions*

Les sancions que s'imposin a l'empara del que es disposa en aquesta Llei són objecte d'execució de conformitat amb el Codi de l'Administració.

Capítol setè. Procediment sancionador

Article 48. *Procediment sancionador*

1. Tota actuació que contradigui el que estableix aquesta Llei o les disposicions reglamentàries que la desenvolupin i totes les complementàries pot donar lloc a adoptar les mesures destinades a restablir l'ordre jurídic infringit o a imposar sancions després de la instrucció prèvia de l'expedient oportú, de conformitat amb el procediment sancionador regulat per la normativa vigent.
2. En tot cas, correspon al ministeri responsable del medi ambient incoar, tramitar i resoldre els expedients, llevat de resoldre les sancions molt greus, que correspon al Govern.

Disposició final primera

Per tal de complir amb l'objectiu previst a l'apartat tercer de l'article 6 d'aquesta Llei, s'encomana al Govern que en el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, elabori un índex d'empreses establertes a Andorra basades en esquemes d'economia circular.

Disposició final segona

S'encomana al Govern que, en el termini d'un any, des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, elabori un estudi sobre els fluxos dels residus d'Andorra, dividits per sectors, i l'inclogui en el Pla nacional de residus.

Disposició final tercera

S'encomana al Govern que en el termini de 15 mesos des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, elabori una guia de sensibilització dirigida al sector de la restauració per eliminar els productes alimentaris en monodosi i altres productes de difícil gestió.

Disposició final quarta

La prohibició prevista a l'article 27.1 d) de posar a disposició dels clients productes alimentaris en monodosi per al consum en el mateix local, excepte en els casos en què no s'aplica aquesta obligació, entra en vigor en el termini de 15 mesos des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

Disposició final cinquena

El Govern ha d'aprovar la llista de productes de plàstic d'un sol ús prohibits prevista a l'article 10.2, en el termini d'un mes a comptar de l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

Disposició final sisena

La prohibició prevista a l'article 10.1, de posar en el mercat els productes fabricats amb plàstic oxodegradable, així com els productes de plàstic d'un sol ús prohibits de conformitat amb l'article 10.2, entra en vigor en el termini de sis mesos a comptar de l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

Disposició final setena

La prohibició prevista a l'article 10.3, de produir, importar i introduir al mercat recipients de begudes de fins a 3 litres de capacitat que no mantinguin units els taps i tapes al recipient durant la seva fase d'utilització, entra en vigor a partir del 3 de juliol del 2024.

Disposició final vuitena

Les previsions a les quals es refereix l'article 10.4, relatives a la importació, la producció i la introducció al mercat d'ampolles per a begudes de fins a 3 litres de capacitat i en què el principal component en la fabricació sigui el tereftalat de polietilè (PET), han de contenir com a mínim el 25% de plàstic reciclat a partir de l'1 de gener del 2025 i un mínim del 30% de plàstic reciclat a partir de l'1 de gener del 2030. Per les ampolles de begudes d'altres plàstics, el contingut mínim de plàstic reciclat ha de ser de 30% a partir de l'1 de gener del 2030.

Disposició final novena

El Govern ha d'aprovar la llista de productes de plàstic d'un sol ús sense alternativa per l'estat actual de la tècnica, prevista a l'article 11.3, en el termini d'un any a comptar de l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

Disposició final desena

Les obligacions previstes a l'article 22, apartat 2, entren en vigor al cap de tres anys a comptar de l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

Disposició final onzena

L'obligació prevista a l'article 27.4, per part dels establiments de restauració ràpida, de facilitar als consumidors vaixelles, gots i coberts reutilitzables per als productes consumits dins el local, entra en vigor a partir de l'1 de gener del 2023.

Disposició final dotzena

L'obligació prevista a l'article 28.3, per part dels titulars d'activitats comercials de venda de productes alimentaris, quan preparen per a la venda fruita i verdura fresca i no transformada, de posar aquests productes a la disposició dels clients sense cap embolcall de plàstic ni cap envàs de plàstic o porexpan, entra en vigor a partir de l'1 de gener del 2023.

Disposició final tretzena

1. Es modifiquen les definicions contingudes a l'article 3 de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, que s'indiquen a continuació:

"Article 3. Definicions

Subproducte: substància o objecte, resultant d'un procés de producció la finalitat primària de la qual no sigui la producció d'aquesta substància o objecte, que s'utilitzi directament sense haver de sotmetre's a cap transformació ni tractament.

Reciclatge: tota operació de valorització mitjançant la qual els materials de residus són transformats de nou en productes, materials o substàncies, tant si és amb la finalitat original com amb qualsevol altra finalitat. Inclou la transformació de material orgànic, però no la valorització energètica ni la transformació en materials que s'utilitzin com a combustibles o per a operacions de rebleret.

Valorització: qualsevol operació el resultat principal de la qual sigui que el residu serveixi per a una finalitat útil en substituir altres materials que d'una altra manera s'haurien utilitzat per complir una funció particular, o que el residu estigui preparat per complir aquesta funció, en la instal·lació o en l'economia en general. L'Annex II de la Directiva 2008/98/CE del Parlament europeu i Consell, de 19 de novembre de 2008, sobre els residus, recull una llista no exhaustiva d'operacions de valorització.

Eliminació: qualsevol operació que no sigui la valorització, inclús quan l'operació tingui com a conseqüència secundària l'aprofitament de substàncies o energia. L'Annex I de la Directiva 2008/98/CE del Parlament europeu i Consell, de 19 de novembre de 2008, sobre els residus, estableix una llista no exhaustiva d'operacions d'eliminació.

Residus específics: Aquells residus, establerts pel Govern per via reglamentària, que, encara que puguin no tenir la consideració de perillosos, exigeixen establir règims específics de gestió. En tot cas es consideren residus específics els residus carnis, els residus sanitaris, els medicaments, els residus de la construcció, els fangs procedents d'estacions depuradores d'aigües residuals, les cendres i les escòries procedents del tractament tèrmic dels residus urbans i els residus voluminosos com, entre d'altres, els electrodomèstics, els mobles i els matalassos."

2. S'afegeixen les definicions següents a l'article 3 de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus:

"Preparació per a la reutilització: operació de valorització consistent en la comprovació, neteja o reparació mitjançant la qual productes o components de productes que s'hagin convertit en residus es preparen per a la reutilització sense cap altra transformació prèvia.

Valorització de materials: tota operació de valorització diferent de la valorització energètica i de la transformació en materials que es vagin a utilitzar com a combustibles o altres mitjans de generar energia. Inclou, entre altres operacions, la preparació per la reutilització, el reciclatge i el reomplert."

3. Es modifica l'article 4 de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, que queda redactat de la manera següent:

"Article 4. Jerarquia de les opcions en la gestió de residus

Els criteris jeràrquics d'opcions per a la gestió de residus són, per aquest ordre, la prevenció, la preparació per a la reutilització, el reciclatge, la valorització (inclosa la valorització energètica) i l'eliminació. La normativa de desenvolupament de la Llei, el Pla nacional de residus i la política de gestió dels residus han de respectar aquesta jerarquia i afavorir la seva implantació progressiva."

4. Es modifica l'article 16 de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, que queda redactat de la manera següent:

“Article 16. Obligació dels productors singulars de residus específics, reciclables o perillosos de lliurar-los a la recollida selectiva

Per assolir els objectius de reutilització i reciclatge establerts al Pla nacional de residus, els productors singulars de residus de vidre, paper, cartró, envasos i altres residus reciclables, específics o perillosos, tenen l'obligació de dipositar les fraccions de residus esmentades en els contenidors previstos a aquest efecte, o de lliurar-los a la recollida selectiva mitjançant altres procediments establerts pel Govern o el comú concernit, sense perjudici dels sistemes de reutilització que es puguin establir. Amb aquest objectiu, el Govern elabora i fa pública, a proposta de la Comissió de Coordinació i Desenvolupament del Pla nacional de residus i per mitjà del *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*, la llista de les persones físiques i jurídiques declarades com a productors singulars de residus i/o la llista de les activitats que corresponen als productors singulars de residus i els diversos processos de recollida selectiva. A proposta dels comuns, per a determinats productors singulars, els processos de recollida selectiva poden incloure l'obligació de contractar un gestor privat de residus. La llista pot ser revisada periòdicament.”

5. Es modifica l'article 25 de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, que queda redactat de la manera següent:

“Article 25. Obligacions dels gestors privats de residus

Són obligacions dels gestors privats de residus:

- a) Disposar de l'autorització de gestor privat de residus corresponent i de totes les altres autoritzacions exigides.
- b) Disposar de l'autorització d'obertura i/o de posada en funcionament de la instal·lació, si escau.
- c) Portar un registre d'entrades i sortides dels residus en què es detalli, de cada residu, l'origen, la seva referència del Catàleg nacional de residus i la destinació. Aquest registre ha d'estar actualitzat i a disposició del ministeri responsable del medi ambient.
- d) Trametre anualment, a través de mitjans electrònics, el registre d'entrades i sortides al ministeri responsable del medi ambient, en el format que determini el ministeri.
- e) Disposar dels mitjans humans, tècnics i materials adequats per a la gestió correcta dels residus.
- f) Notificar a les administracions concernides tot projecte d'ampliació, de canvi d'emplaçament o de clausura de les instal·lacions amb sis mesos d'antelació per tal de no perjudicar i/o interrompre la qualitat del servei assegurat.
- g) Respectar les normes de gestió de residus establertes per aquesta Llei i pels reglaments que la desenvolupin.”

6. Es modifica l'article 29 de la Llei 25/2004, del 14 de desembre, de residus, que queda redactat de la manera següent:

“Article 29. Recollida selectiva dels residus urbans

1. Els comuns han d'implantar sistemes de recollida selectiva de residus urbans, que facilitin la preparació per la reutilització, el reciclatge d'alta qualitat i altres formes de valorització, segons els criteris i objectius del Pla nacional de residus i les seves revisions posteriors, i d'acord amb els terminis establerts en les directives de la Unió Europea. Aquestes recollides han d'incloure com a mínim les següents fraccions:

- a) El paper, els envasos i el vidre
- b) La matèria orgànica
- c) Els residus tèxtils
- d) Els residus domèstics perillosos
- e) Els residus voluminosos

f) Altres fraccions de residus determinades reglamentàriament

2. Els models de recollida de les fraccions anteriors han de prioritzar els models de recollida més eficients.”

Disposició final catorzena

Es faculta el Govern perquè en el termini de dos anys, a partir de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, dicti les disposicions reglamentàries que estimi necessàries per desenvolupar-la i adapti els reglaments vigents d'acord amb les previsions de la mateixa Llei.

Disposició final quinzena

S'encomana al Govern que en el termini d'un any, a partir de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, aprovi l'Estratègia d'economia circular prevista en aquesta Llei.

Disposició final setzena

El Govern ha d'elaborar la guia de bones pràctiques que ha d'establir els principis i criteris del disseny ecològic, prevista a l'apartat segon de l'article 36, en el termini de dos anys des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei.

Disposició final dissetena

S'encomana al Govern que, en el termini de tres anys des de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, elabori un projecte de llei sobre fiscalitat ambiental en matèria de gestió de residus que fomenti la jerarquia de gestió de residus i els principis d'economia circular establerts en aquesta Llei.

Disposició final divuitena

Aquesta Llei entra en vigor l'endemà de ser publicada al *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

Casa de la Vall, 30 de juny del 2022

Roser Suñé Pascuet
Síndica General

Nosaltres els coprínceps la sancionem i promulguem i n'ordenem la publicació en el *Butlletí Oficial del Principat d'Andorra*.

Emmanuel Macron
President de la República Francesa
Copríncep d'Andorra

Joan Enric Vives Sicília
Bisbe d'Urgell
Copríncep d'Andorra